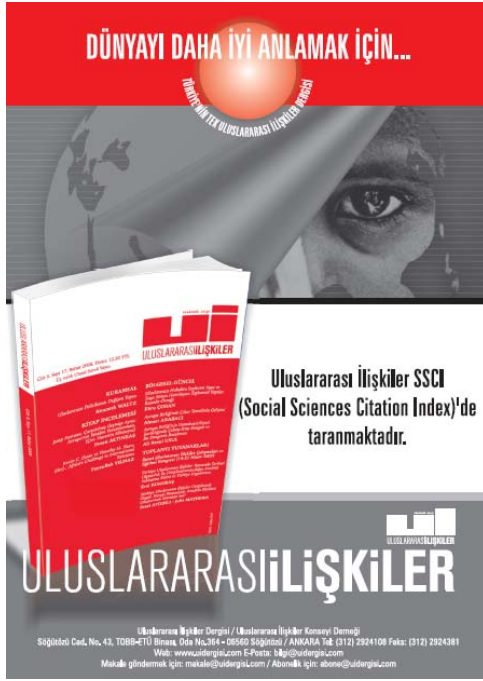

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Darfur: Koruma Yükümlülüğü ve İnsancıl Müdahale Kavramları Çerçevesinde Bir İnceleme

Funda KESKİN

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makaleye atıf için: Keskin, Funda, "Darfur: Koruma Yükümlülüğü ve İnsancıl Müdahale Kavramları Çerçevesinde Bir İnceleme", *Ulusalrarası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 21 (Bahar 2009), s. 67-88

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Darfur: Koruma Yükümlülüğü ve İnsancıl Müdahale Kavramları Çerçevesinde Bir İnceleme

Funda KESKİN*

ÖZET

Darfur'daki ağır insan hakları ihlallerinin uluslararası toplumun koruma yükümlülüğünün sınırlarını aştığı konusunda kuşku yoktur. Darfur'a askeri güç içeren bir müdahale seçeneği 2005'ten beri Güvenlik Konseyi'nde tartışılmışsa da bir sonuca ulaşmamıştır.

Bu tartışmalarda, özellikle Çin, Rusya ve Orta Doğu devletleri devlet egemenliği ilkesini ileri sürmektedirler. BM Antlaşması 39 madde çerçevesinde alınmış bir Güvenlik Konseyi kararı varsa, devlet egemenliği itirazı geçerliliğini yitirir ancak bu konuda Konsey'de yapılacak bir oylamada veto hakkı kullanılacağından müdahale kararı çıkması beklenmemektedir.

Bölgesel örgüt Afrika Birliği'nin zorlayıcı bir müdahale bulunması, kapasitesinin yetersizliği ve siyasi irade olmaması nedeniyle mümkün değildir. Ağır ihlallerde tek tek devletlerin ya da devletler grubunun bu nitelikte müdahale bulunabileceğini savunan görüşe göre, koruma yükümlülüğünü kabul eden ABD, Avrupa Birliği, NATO gibi birimler müdahale edebilirler. Ancak bu birimlerde de, sebebi devlet egemenliği itirazını kabul etmeleri olmasa da, tek-tarafli bir müdahale için gerekli siyasi irade bulunmamaktadır. Dolayısıyla, yerleşmiş bir kurallar dizisi olmadan insancıl müdahalenin öznel değerlendirmelere bağlı olduğu eleştirisi, koruma yükümlülüğü anlayışı açısından da devam etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Darfur, Koruma Yükümlülüğü, İnsancıl Müdahale, Sorumluluk Olarak Egemenlik, Afrika Birliği.

Darfur: An Inquiry in the Framework of the Concepts of Responsibility to Protect and Humanitarian Intervention

ABSTRACT

There is no doubt that gross human rights violations in Darfur exceed the limits of the responsibility to protect of the international community.

During the discussions about the situation in Darfur in the Security Council, especially China and Russia put forward the principle of state sovereignty as an argument against intervention. Whatever the result about this contention, it is not possible to take a decision at the Security Council authorizing the member states to intervene in Darfur due to veto right of the permanent members.

The African Union as the regional organization would not able to intervene due to its limited capacity and the lack of political will. According to some commentators and states, states like the US or the European Union members who endorse the concept of the responsibility to protect must be able to intervene. Nevertheless, although they never accepted the objection based on the state sovereignty, these states do not have the required political will to intervene by force. This brings us to the result that the major criticism directed against the humanitarian intervention which is its application on a selective basis, persists for the concept of the responsibility to protect as well.

Keywords: Darfur, Responsibility to Protect, Humanitarian Intervention, Sovereignty as Responsibility, African Union.

---

* Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, SBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: keskin@politics.ankara.edu.tr

Giriş

Sivillerin öldürüldüğü kitlesel katliamlara nasıl bir uluslararası karşılık verilmesi gerektiği sorusu son derece karmaşık bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun en önemli nedeni, bu tür katliamların iç savaş ortamlarında veya taraflardan birinin iktidar konumunda olup diğer tarafı yok etmeye çalıştığı durumlarda ortaya çıkmasıdır. Bu durumda, silahlı bir müdahalenin devletin egemenliğinin ihlal edildiği suçlamalarıyla karşılaşacağı kesindir. Özellikle 2003'te Irak'ı işgal eden ABD'nin daha sonra gerekçe olarak insancıl nedenleri göstermeye çalışması, insancıl müdahale yolunun kötüye kullanmaya açık olduğunun bir kez daha dile getirilmesine ve acı çeken insanları kurtarmaktan bahsederken müdahaleci güçlerin tezlerini güçlendirmeme endişesine neden olmuştur. Diğer taraftan, birçok sözleşme ve sözleşme dışı yöntemle güvence altına alınan temel insan haklarının ihlal edildiği durumlarda hiçbir müdahalede bulunulmaması, bu konudaki uluslararası kuralların uygulanmasını sağlamak açısından mümkün görünmemektedir.

Bu çalışmada, bu nitelikteki olaylara yaklaşımı belirleyen temel kavramlar olan koruma yükümlülüğü ve insancıl müdahale kavramları çerçevesinde en son örneği oluşturan Darfur'daki durum incelenerek geniş çaplı insan hakları ihlallerine yapılacak uluslararası müdahale anlayışının geldiği son durum ortaya konmaya çalışılacaktır.

Darfur'daki Durum

Darfur¹ Sudan'ın kuzeydoğu kısmıdır ve yaklaşık altı milyon nüfusa sahiptir. Nüfus genel olarak kabilelerden oluşmaktadır. Darfur'un orta kısmında yaşayan yerleşik nüfus, Arap olmayan, Afrikalı etnik gruplardır. Göçebe ya da yarı göçebe olan gruplar ise çoğunlukla Araptır ve Darfur'un kurak kuzey kısmında yaşarlar. Yerleşik Afrikalı çiftçilerin topraksız olan göçebe Arap kabileleriyle geçmişten gelen bir çatışması vardır, çünkü bu gruplar kurak mevsimde su için güneye göç etmektedirler. Zaten kıt olan kaynaklar için yapılan bu mücadele, kuraklık ve çölleşme nedeniyle verimli topraklar da kaybedilmeye başlanınca 1970 ve 1980'lerde daha da arttı. Bu arada sorun siyasi bir boyut da kazanmaya başladı. Arap olmayan topluluklar, hükümetin kaynaklar için yapılan mücadelenin altında yatan sorunları çözmek yerine Arap kabileleri silahlandırdığından şikâyet etmeye başladılar.² 1980 ve 1990'larda hükümet ve hükümet destekli milisler, Afrika kabilelerini yerinden etmek, köleleştirmek ve öldürmek ve köylerini basıp

¹ Darfur bölgesi ve çatışmanın geçmişi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Kithure Kindiki, "International Law on Trial: The Darfur Crisis and the Responsibility to Protect Civilians," *International Community Law Review*, Cilt 9, 2007, s.446-448.

² M.K. Van Haren, "The Report of the International Commission of Inquiry on Darfur and *Genocidal Intent*- A Critical Analysis," *Netherlands International Law Review*, Cilt 53, 2006, s.207.

yağmalamak gibi eylemlerde bulundular. Etnik kökenleri nedeniyle sivillerin hedef alınması soruna etnik bir boyut da ekledi ve Darfurluların etnik ve ırksal kimliklerinin kutuplaşmasına neden oldu.

Sorunun bir kez daha parlaması, Şubat 2003'te iki Afrikalı asi grubun, Sudan Özgürlük Ordusu/Hareketi (SLA/M) ve Adalet ve Eşitlik Hareketi'nin (JEM) hükümet güç ve yapılarına saldırmaya başlaması ve Sudan hükümetinden Darfur'daki sosyo-ekonomik ve etnik marjinalleşmeyi bitirmek için önlemler almasını talep etmesiyle gerçekleşti. Ağırlıklı olarak Fur, Masalit ve Zaghawa kabilelerinden oluşan her iki asi grup da hükümetten Arapların başat olduğu Sudan hükümeti içinde iktidara ortak olmayı ve Arap göçebelerinin ve onların silahlı militanlarının desteklenmemesini istediler. Ancak hükümet asi gruplarla görüşmeyi reddederek asi hareketlerin etnik grubuna mensup olan sivillere saldırabileceği tehdidiyle yanıt verdi. Bu bağlamda, Sudan hükümeti reddetse de bağımsız gözlemci kaynaklar tarafından da doğrulandığı üzere,³ topraksız Arap göçebe gruplarından toplanan milisler olan Cancavidlerle hükümet arasında askeri ve siyasi bir işbirliği vardı.

Bu çatışmadan Darfur'un tüm halkı etkilenmiştir. Özellikle köylere yapılan saldırılar, yağma ve yıkım, hukuka aykırı tutuklama, işkence, insanlığa aykırı ve aşağılayıcı muamele, sivillerin bilerek ve isteyerek öldürülmesi, kitlesel katliamlar ve yargısız infaz her yerde görüldü. Hükümet askerleri ve Cancavidlerin köylere yaptıkları saldırılarda, tecavüz ve diğer cinsel saldırı suçları sürekli olarak işlendi. Ayrıca Darfur'da yaşamı sürdürmek için gerekli olan tüm kaynaklar ve ekonomi yok edildi. 2006'da çatışma Çad'a da sıçradı. Bu çatışma boyunca 400.000 kişinin öldüğü tahmin edilmektedir.⁴

Darfur'daki olaylar sonucunda 18 Eylül 2004'te Güvenlik Konseyi 1564 sayılı kararıyla⁵ Genel Sekreter'den inceleyeceği konular arasında Darfur'da bir soykırım olup olmadığı da bulunan bir Uluslararası Soruşturma Komisyonu oluşturmasını istedi. Bu Komisyon 25 Ocak 2005'te raporunu sundu.⁶ Rapor'a göre, Sudan'da bir soykırım gerçekleşmemişti. Darfur'da olanlar, Sudan hükümetinin "Afrika kabilelerini kısmen ya da tamamen yok etme niyetini" göstermiyordu.

---

³ "Darfur Documents Confirm Government Policy of Militia Support. A Human Rights Watch Briefing Paper," 20 Temmuz 2004, <http://www.hrw.org/reports/2005/darfur1205/3.htm>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

⁴ D. Guha-Sapir, "Sensational Numbers Do not Help the Darfur Case," *Financial Times*, 7 Mayıs 2005. <http://www.genocidewatch.org/SudanDarfurFinancialTimes7May2005.htm>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

⁵ UN Security Council Res. 1564, 18 Eylül 2004, S/RES/1564, paragraf 12.

⁶ *Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, Pursuant to Security Council Resolution 1564 (2004) of 18 September 2004*, Annex to Letter dated 31 January 2005 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, 1 February 2005. (bundan sonra Rapor). http://www.un.org/News/dh/sudan/com_inq_darfur.pdf, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

Rapor'da bu niyetin olmadığını göstermek için ortaya konan unsurlar pek yeterli görülmesi de⁷ Komisyon soykırım tanımının öznel unsuru olan soykırım niyetinin varlığının Darfur'da ispatlanmadığı sonucuna varmıştır.

1990 Sonrası İnsancıl Müdahale: Müdahale Edilenler ve Edilmeyenler

İnsancıl müdahale, insan haklarının ağır ve devam eden ihlali ile karşı karşıya olan bir halkın korunması için üçüncü devletlerin silahlı güç kullanarak müdahale etmesidir. Bu müdahale türünün gerek BM gerek ABD uygulamasında daha fazla yer tutması, çok önemli etkileri olan bir gelişmedir.

Gerçekten de insan haklarının ağır ihlalleri durumunda uluslararası toplum nasıl bir karşılık vermesi gerektiği sorusu, özellikle 1990'larla birlikte sık sık sorulmaya başlanmıştır. Sorunun devlet egemenliği ile ilişkisini en açık şekilde ortaya koyanlardan biri de BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan'dır. Annan, "Eğer insancıl müdahale egemenliğe karşı kabul edilemez bir saldırı ise, bir Ruanda'ya, bir Srebrenica'ya, insan haklarının ağır ve sistematik ihlallerine nasıl karşılık vermeliyiz?"⁸ diye sormuştur. ICISS Raporu'yla (*Advisory Council on International Affairs and Advisory Committee on Issues of Public International Law*)⁹ geliştirilen koruma yükümlülüğü kavramı bu soruya yanıt ararken ortaya çıkmıştır. Daha sonra, bu raporda ortaya konan görüşleri Kofi Annan, Avrupa Birliği, Afrika Birliği ve BM'nin 2004 Üst Düzey Paneli de kabul etmiş ve kavram 2005 BM Zirve Bildirisi'ne girmiştir. Üstelik Güvenlik Konseyi de 1674(2006) sayılı "Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması" kararında bu kavramı kabul etmiştir ama Annan'ın sorusunun halen genel, her somut durumda uygulanabilir bir yanıtı yoktur.

Askeri Seçenekler

İnsancıl müdahale,¹⁰ BM Güvenlik Konseyi tarafından 7. Bölüm çerçevesinde alınan bir karara dayanılarak gerçekleştirilirse meşruiyeti konusunda bir sorun yoktur. Bu durumda Konsey sözkonusu durumun 39. maddeye göre barışa yönelik tehdit ya da barışın bozulması niteliğinde olduğunu belirler ve gerekli önlemlerin alınması için bir devleti, örgütü ya da devletler grubunu yetkilendirir.

⁷ Van Haren, "The Report", s. 206; Andrew B. Loewenstein ve Stephen A. Kostas, "Divergent Approaches to Determining Responsibility for Genocide," *Journal of International Criminal Justice*, Cilt 5, 2007, s. 839-857.

⁸ Millennium Report of the UN Secretary-General, *We the Peoples: The Role of the UN in the 21st Century*, UN, New York, 2000, Bölüm 3, paragraf 217.

⁹ *Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, 2001, <http://www.iciss.ca/report-en.asp>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

¹⁰ İnsancıl müdahale ile ilgili bkz. Funda Keskin, "İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova ve 2003 Irak Sonrası Durum," *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 12, Kış 2006-2007.

İnsancıl müdahalede bulunabilecek diğer bir birim BM dışındaki uluslararası örgütler, daha doğrusu bölgesel örgütlerdir. Ancak BM Antlaşması'nın ilgili maddesi olan 53. madde bölgesel örgütlerin bu nitelikteki eylemlerini Güvenlik Konseyi'nin onayına bağlı kılmaktadır. 1999 NATO'nun Kosova müdahalesi, Güvenlik Konseyi yetkilendirmesi olmaksızın bir bölgesel örgütün askeri güçle müdahale ettiği en önemli istisnadır ve ilgili devletler sürekli olarak Kosova'nın başka yerler için örnek oluşturmayacağını söylemişlerdir. Ancak Kosova'nın 2008 yılı içinde bağımsızlığını ilan ettiği ve önemli oranda bir tanıma sağladığı düşünüldüğünde, bu açıklamanın benzer durumdaki başka bölgelerde etkili olmayabileceği unutulmamalıdır.

Darfur örneğinde bu nitelikteki örgüt Afrika Birliği'dir. Afrika Birliği 2002'de adını değiştirirken, savaş suçlarını, insanlığa karşı suçları ve soykırımı durdurmak için üye devletlerden birine müdahale edebileceğini yeni sözleşmesinin 4(h) maddesi ile kabul etmiştir. Ancak bu madde bu zamana kadar uygulanmamış, 2004'te Güvenlik Konseyi'nin izniyle Darfur'a yerleştirdiği 7000 kişilik kuvvet de yetersiz personel, görev tanımı ve teçhizat nedenleriyle başarılı olamamıştır. Bunun üzerine yardım istediği NATO bu kapasiteye sahiptir. Nitekim söz konusu Afrika Birliği gücüne lojistik destek sağlamıştır ama kendi askerleriyle müdahale etmemiştir.¹¹

BM'nin ve diğer örgütlerin müdahale etmediği durumlarda, devletlerin ya da devlet gruplarının müdahalesi son seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu seçeneğin söz konusu edilebilmesi için bir tek devletin bu işi üstlenmek üzere ortaya çıkması gerekir. Oysa Darfur için bunu üstlenecek devlet sayısı çok azdır ve sadece Fransa, İngiltere ve ABD açıkça koruma yükümlülüğü düşüncesini benimsemiş ve gerekli askeri kapasiteye sahip durumdadır. Ama onlar da Konsey'de çoğunluğu oluşturan devletlerin Sudan'ın egemenliğinin daha üstün olduğu düşüncesini aşamadıkları gibi, tek-tarafı olarak böyle bir müdahalede bulunacak siyasi iradeye de sahip değildirlir.

1990 Sonrası İnsancıl Müdahalelerin Ardından Devlet Egemenliği İlkesi

Bu müdahale türünün Sovyet bloğunun çökmesinden sonraki ilk örneği, 1991'de Irak güçleri Kuveyt topraklarından çıkarıldıktan sonra Irak ordusundan kaçan 600.000 Kürdün kuzey Irak'a ve Türkiye sınırına doğru kaçması üzerine yaşanmıştır. Güvenlik Konseyi 688 sayılı kararı alarak insancıl yardım kuruluşlarının engellenmeksizin çalışmasının sağlanmasını ve "sonuçları bölgenin uluslararası barış ve güvenliğini tehdit eden" sivil halka uygulanan bastırmanın sona erdirilmesini talep etmiştir. Kararda askeri bir müdahale sözü edilmiyorsa da *Operation Provide Comfort* sonucunda 36. paralelin kuzeyinde bir Kürt güvenli bölgesi ve

---

¹¹ NATO'nun Afrika Birliği'ne sağladığı destek için bkz. <http://www.nato.int/issues/darfur/index.html>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

uçuşa yasak bölge doğdu ve bu durum, 2003'te ABD işgali sonucunda Saddam Hüseyin'in düşürülmesine kadar devam etti.

Bu operasyon iki açıdan önemlidir: İnsan yaşamının korunması açısından acil bir durum oluştuğunda devlet egemenliğinin kısıtlanabileceğini göstermiştir. İkinci olarak, Güvenlik Konseyi ilk kez genel olarak bir devletin iç dinamiklerini, özel olarak da zorla göç ettirmeyi içeren geniş kapsamlı bir "uluslararası barış ve güvenlik" anlayışına dayanmıştır.¹²

Bu anlayış 1991'de Irak'ta Kürtlerin korunması için öne sürülürken, 1992'de Bosna-Hersek'teki olaylarda çıkarları doğrudan etkilenmeyen ABD müdahale etme gereğini uzun süre hissetmedi.¹³ Buna karşılık yine aynı sıralarda gelişmekte olan Somali'deki insancıl kriz daha farklı bir karşılık buldu.¹⁴ 23 Ocak 1992'de Güvenlik Konseyi insancıl yardımın artırılması için Genel Sekreter'e talimat vermiş, ama ABD'de medyanın etkisiyle müdahale yanlısı bir ortam oluşana kadar insanları koruma amaçlı bir müdahale söz konusu olmamıştır.

ABD'nin Balkanlar'da müdahale etmeye hazır değilken Somali'de nasıl gönüllü olduğunun birkaç açıklaması olabilir. Balkanlarda bir müdahalenin geniş kapsamlı olması gerektiği açık iken Somali'de kısıtlı bir müdahalenin yeterli olacağı düşünülüyordu. Ayrıca Somali'de merkezi hükümet olmadığından devlet egemenliği ilkesi daha az çığnemiş gibi görünüyordu. Bu müdahale ile ABD askeri müdahale yapmaktan korkmadığını ve Müslümanları da korumak için harekete geçebildiğini göstermiş olacaktı.¹⁵ Ancak bu müdahale amaçlarına ulaşmadan ve BM'nin başarısızlık hanesine yazılarak sonra erdi.

1991 yılı Haiti'de de bir askeri darbe getirdi.¹⁶ Darbenin lideri General Cedras'ın baskılarından kaçan mülteciler botlarla 1992'nin ilk aylarında ABD'ye kaçmaya başladılar. Bunun üzerine ABD mültecileri kabul etmeme ve demokratik olarak seçilmiş olan Başkan Aristide'in yeniden görevine dönebilmesi için başka politikalar izleme yoluna gitti. Nisan 1993'te Genel Kurul bir misyon kurarak Haiti'deki insan hakları durumunu izlemeye aldı. Haziran 1993'te Güvenlik Konseyi'nin 841 sayılı kararıyla silah ve petrol üzerine ambargosu koymasıyla başlayan süreç, Konsey'in Temmuz 1994 940 sayılı kararı ile askeri bir müdahaleye gidiyor gibi görünürken bir ABD delegasyonu askeri liderlerin ülkeyi terk

¹² Susan E. Rice ve Andrew I. Loomis, "The Evolution of Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect", Ivo H. Daalder (der.), *Beyond Preemption: Force and Legitimacy in a Changing World*, Washington D.C., Brookings, 2007, s. 66.

¹³ Rice ve Loomis, "The Evolution", s. 66.

¹⁴ Bu tarihte Somali'deki durum için bkz. <http://www.hrw.org/reports/1992/somalia>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

¹⁵ Rice ve Loomis, "The Evolution", s. 67.

¹⁶ Haiti'deki olaylar için bkz. http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unmihbackgr2.html, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

edip Aristide'in geri dönmesi için anlaşma yapmayı başardı. Amerikan ve 28 ülkenin 20.000 kişiden oluşan güçleri bu anlaşmayı uygulamak üzere adaya çıktılar.

Haiti'deki müdahale Güvenlik Konseyi kararıyla yapıldığından devlet egemenliği ilkesinin çiğnendiği yönünde herhangi bir eleştiri ile karşılaşmadı. Zaten askeri güç için adımlar atılmış olmasına rağmen Başkan Aristide'in ülkeye dönmesi bu güç kullanılmadan sağlanmıştı.

Ruanda'da¹⁷ ise olaylar 6 Nisan 1994'te Ruanda ve Burundi devlet başkanlarını taşıyan uçağın düşürülmesi ile hızlandı. Ruanda'da 1993 yılında konuşlandırılan BM barış gücünün (UNAMIR) varlığına rağmen soykırım önlenemedi. Medyada giderek daha fazla yer bulsa da dünya kamuoyunun Ruanda'daki katliamların boyutunun farkına varmaları çok uzun sürdü. Bu durumda dahi ne bir devlet ne de BM insancıl müdahale yönünde herhangi bir adım atmadı. Katliamlar 100 gün civarında devam etti. Sona erdiği zaman 800.000 Tutsi ve ılımlı Hutu öldürülmüştü. Katliam ancak Ruanda Yurtsever Cephesi güçleri Uganda'dan ülkeye girip başkenti ele geçirince sona erdi.

Fransa Güvenlik Konseyi'nde müdahale izni istediğinde ABD buna karşı çıkmadı. Hutu liderliği ile tarihi bağları olan Fransa'nın komşu Zaire'de soykırımı düzenleyenleri korumasına izin verdiler.¹⁸ Ruanda'da açık bir insancıl felaket durumu olmasına rağmen bugün Darfur'da olanlara çok benzer şekilde Güvenlik Konseyi'nde müdahale yönünde bir irade hiçbir zaman oluşmadı.

Ruanda'nın aksine Bosna-Hersek'teki¹⁹ durum uzun bir süre dünya kamuoyunun gündeminde kaldı. 1989'da Sırbistan'ın devlet başkanı olan Slobodan Miloseviç ülke içindeki Sırp ağırlığını güçlendirecek politikalar izlemeye başladı. 1991'de Bosna-Hersek'in bağımsızlık ilanı üzerine, Sırp, Hırvat ve Boşnak gruplar Bosna-Hersek'te çatışmaya başladılar. Özellikle Müslüman Boşnaklar Sırp güçlerin uyguladığı zorla yerinden etme, geniş çaplı tecavüz ve şiddet ve katliamlara maruz kaldılar.

1991 sonlarında BM'de bunu durdurmak için müdahale çağrıları duyulmaya başlandı. UNPROFOR (*UN Protection Force*) ilk olarak güney Hırvatistan'a yerleştirildi. Bosna-Hersek'te çatışmalar yayıldıkça onun da görev alanı ve tanımı giderek insancıl yardımları ulaştırmak ve serbest bırakılan sivil mahkûmların korunmasına ve oradan da Sırpların Bosna-Hersek üzerindeki uçuşa yasak bölgeye uymalarının izlenmesine doğru genişletildi. ABD de 1991 ve 1992'de bir müdahaleden yana değildi. 1995'te Sırpların Srebrenica'da yaptığı katliam üzerine Clinton yönetimi duruma son vermek için daha kesin adım atmaya karar vermişken 28 Ağustos 1995'teki Saraybosna pazar yeri katliamı yaşandı ve NATO 30

¹⁷ Ruanda'daki olaylar için bkz. http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unamirFT.htm, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

¹⁸ Rice ve Loomis, "The Evolution", s. 73.

¹⁹ Bkz., http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unprof_b.htm, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

Ağustos tarihinden itibaren Saraybosna çevresindeki Sırp hedeflerini bombalamaya başladı. 21 Kasım 1995'te ise Dayton Barış Anlaşması'na ulaşıldı.

Bosna-Hersek'te de devlet egemenliği ilkesi gündeme gelmemiştir. Çünkü bağımsız bir devlet olarak tanınmıştı ve onun yasal devlet başkanı olan Alia İzzetbegoviç uluslararası toplumun müdahalesini istemişti. Zaten barış gücü dışındaki güçler ancak Dayton Barış Anlaşması'nın uygulanması için izinle ülkeye girmiş olduğundan ve NATO'nun yaptığı bombardıman da Güvenlik Konseyi'nin kararına dayandığından burada bir devlet egemenliği tartışması yaşanmamıştır.

Kosova²⁰ Dayton Barış Anlaşması'nda konu edilmemişti. Nüfusunun %90'ı Arnavut olan Kosova'nın özerk statüsünü Sırbistan 1989'da kaldırmıştı. 1998'de Arnavutlar tarafından UÇK kuruldu. 24 Mart 1999'da NATO Sırp baskısına son vermek ve Kosova'daki insan hakları durumunun daha da kötüleşmesini engellemek için operasyon başlattı. 11 Haziran'da Miloseviç NATO'nun koşullarını kabul etti. NATO bölgeye güvenliği sağlamak üzere asker yerleştirdi. Güvenlik Konseyi ise 7. Bölüm çerçevesinde Kosova'da özerk yönetim oluşturulması ve ekonomik ve siyasi koşulların güçlendirilmesi için bir misyon oluşturdu.

Kosova'daki operasyonun Güvenlik Konseyi yetkilendirmesi olmaksızın yapılması çok önemli tartışmalara neden olmuştur. Kosova Bağımsız Uluslararası Komisyonu bu operasyonu "hukuka aykırı ama meşru" ilan etmiştir.²¹ Genel Sekreter Annan, böyle bir operasyona izin verme yetkisinin sadece Güvenlik Konseyi'nde olduğunu belirtmesine karşın, insan yaşamlarını korumak yönündeki insancıl kuralın egemen dokunulmazlık kuralını geride bıraktığı düşüncesine katılmış ve "barışın peşinde kuvvete başvurmanın meşru olduğu zamanlar vardır" demiştir.²²

Sonuç olarak, Güvenlik Konseyi'nin yetkilendirmesi durumunda bir müdahalenin hukuka uygunluğu konusunda tartışma yaşanmamakta, devlet egemenliği ilkesi gündeme gelmemektedir. Güvenlik Konseyi'nin 39. madde çerçevesinde durumu uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehdit olarak belirledikten sonra 7. Bölümüne göre kuvvet kullanma izni vermesi, bu müdahalenin asıl nedenleri ne olursa olsun, söz konusu müdahaleye meşruiyet kazandırmaya yetmektedir. Örneğin Güvenlik Konseyi'nin 1990'da Kuveyt'in Irak tarafından işgalinde üye devletlere verdiği yetki ile Somali'de verdiği yetki bu açıdan farklı değildir. Buna rağmen Darfur'a ilişkin tartışmalarda devlet egemenliği itirazı sık sık dile getirilmektedir.

²⁰ NATO'nun Kosova'ya müdahalesi ile ilgili olarak bkz., <http://www.nato.int/kosovo/history.htm>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).

²¹ Independent International Commission on Kosovo, *The Kosovo Report*, New York, Oxford University Press, 2001, s. 4.

²² Ivo H. Daalder ve M. O'Hanlon, *Winning Ugly: NATO's War to Save Kosovo*, Brookings, 2000, s. 127'den aktaran Rice ve Loomis, "The Evolution", s. 80.

Güvenlik Konseyi'nin insancıl krizler karşısındaki tutumunu ortaya çıkaran çeşitli faktörler mevcuttur. Önemli bir etken, insan haklarının giderek artan ölçüde uluslararasılaşmasıdır. Güvenlik Konseyi bir tek devlet içinde gerçekleşse dahi bu tür olayları defalarca 39. madde kapsamına almış ve yaptırım uygulanması yoluna gitmiştir. Koruma yükümlülüğü kavramının ortaya çıkması da bu gelişmenin bir sonucudur. İkinci faktör, yeni gelişen teknoloji ve iletişim imkânlarının dünyanın her yerindeki olayları anında tüm dünyaya duyurması ve bu durumun yarattığı baskıdır. İnsan haklarındaki gelişmeyle ilgili olan bu faktörlerin yanı sıra, silahlı çatışmalardaki değişim de devlet egemenliği anlayışını etkilemiştir. Özellikle 1990'larla birlikte zayıf devletlerde sonunda çözülmeye de gidebilen uzun çatışmalar yaşanmaktadır. Bu çatışmaların çoğu zaman kötü çizilmiş veya korunan sınırları aşarak diğer devletlere sıçraması ve büyük sığınmacı kitleleri yaratması sonucunda, uluslararası toplum ve BM bu insancıl krizlere giderek daha fazla müdahil olmaktadır.

Darfur'daki çatışmanın örnek oluşturduğu bu nitelikteki çatışmalarda geleneksel diplomatik yöntemler işe yaramamakta, ekonomik yaptırımların etkisi de ancak uzun vadede görülmektedir. Oysa soykırım, etnik temizlik ya da kitlesel katliamlar çok kısa bir sürede olup bitmekte ve aynı hızda yanıt gerektirmektedir.

Darfur Örneğinde Koruma Yükümlülüğü ve İnsancıl Müdahale

Koruma Yükümlülüğü

İnsancıl müdahalenin 1990'lardaki gelişimi adım adım olmuştur. 1991'de Güvenlik Konseyi'nin Iraklı liderlerin insancıl yardım kuruluşlarına giriş izni vermesi koşulunu getirmesi bu açıdan ilk adımdır. Daha sonra, iç çatışmaların uluslararası barış ve güvenliği tehdit edecek şekilde yayılabildiği görülmüştür. Nitekim Konsey'in müdahale kararı verdiği durumlarda kullandığı formül, bu durumların "bölgenin ya da uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği" biçimindedir. Bu şekilde, Konsey bu çatışmaları kendisinin birincil yetki sahibi olduğu BM Antlaşması 39. madde kapsamına almakta ve bağlayıcı önlem alma kararı verme yetkisini kullanmaktadır. Nitekim bu yetkisini Bosna-Hersek, Haiti, Sierra Leone, Liberya, Doğu Timor ve Kongo örneklerinde kullanmıştır.

Ancak bu politikayı gelecekte yönlendirecek ve karar vermeyi sağlayacak normatif kurallar gereksinimi, 1999'da NATO'nun Güvenlik Konseyi yetkilendirmesi olmaksızın yaptığı Kosova müdahalesiyle açıkça ortaya çıkmıştır.

2001 yılında yayınlanan ICISS Raporu, bu konudaki tartışmaların yürütüldüğü ana çerçeveyi oluşturmaktadır. Çünkü insancıl kriz durumlarında insancıl müdahale kavramının çerçeve yapılması, bu kavramın öznel değerlendirme içerdiği eleştirileri nedeniyle zor bir durum yaratmaktadır. Bu nedenle, "koruma

yükümlülüğü” kavramının temel oluşturduğu başka bir normatif çerçeve oluşturulmak istenmektedir.²³

Raporun en başta gelen sonucu, yaşamsal önemde olsa da ulusal egemenliğin ne asla çiğnenemez bir ilke olduğu ne de uluslararası toplumun geniş kapsamlı insan hakları ihlalleri, insanlığa karşı suçlar, etnik temizlik veya soykırım karşısında harekete geçmemek için başvurabileceği bir gerekçe oluşturduğudur. Vatandaşlarını koruma yükümlülüğü herkesten önce o devlet hükümetinin sorumluluğundadır. Ancak eğer bunu yapamıyorsa ya da bizzat hükümetin kendisi bu eylemlerde bulunuyorsa, uluslararası toplum, *barışçı yollar sonuç vermezse, son çare olarak, gereken en az gücü kullanarak ve tercihan Güvenlik Konseyi onayı ile* kuvvete başvurabilir.

ICISS Raporu müdahale için iki sınır belirlemektedir: Geniş çaplı insan yaşamı kaybı ve gerçekleşmiş ya da beklenen etnik temizlik. İnsancıl müdahale için ise dört koşul getirmektedir: Doğru niyet, son başvurulacak yol olması, orantılı araçlar kullanılması ve başarı şansı konusunda mantıklı beklentiler olması. Bu durumda da Güvenlik Konseyi'nin karar vermesi tercih edilmektedir.

Raporda normatif çerçeve iki şekilde sunulmaktadır. İlk olarak, egemenliğin sorumluluk anlamına geldiğinden hareketle devletin halkını koruması gerektiğini vurgulamakta ve eğer bir halk iç savaş, ayaklanma, baskı ya da devletin çökmesi nedeniyle ağır zarar görüyorsa ve devlet bunu durdurmuyor ya da durduramıyorsa, müdahale etmeme ilkesinin yerini uluslararası koruma yükümlülüğüne bıraktığını belirtmektedir.²⁴ İkinci olarak ise rapor müdahale edenlerin hakkından çok çatışma ve şiddetten zarar görenlerin korunmasını ön plana çıkarmaktadır.

Komisyon, Güvenlik Konseyi kararı yoksa ne olacağına da yanıt bulmaya çalışmaktadır. Buna göre, Konsey onayı elde edilmeye çalışılmalıdır. Ancak eğer bu karar yoksa üç alternatif söz konusu olur. İlk olarak, Genel Kurul, Barış İçin Birlik prosedürü çerçevesinde karar verebilir. İkincisi, BM Antlaşması'nın 8. Bölümü çerçevesinde ilgili bir bölgesel örgüt karar verebilir. Son olarak, ilgili devletler uygun gördükleri başka bir yola başvurabilirler.

Rapor yayınlandıktan sonra bu konudaki hukuksal çerçeve gelişmeye devam etmiştir. Aralık 2004'te Genel Sekreter'in kurduğu üst düzey panel (*High-Level Panel on Threats, Challenges and Change*) bu konuyu ele almış ve “soykırım ve diğer geniş kapsamlı öldürmeler durumunda, Güvenlik Konseyi'nin son çare olarak yetki vererek kullanabileceği bir ortak uluslararası koruma yükümlülüğü

²³ Thomas G. Weiss, “The Responsibility to Protect in a Unipolar Era,” *Security Dialogue*, Cilt 35, No 2, Haziran 2004, s. 137.

²⁴ *ICISS Raporu*, s. xi.

mevcuttur”²⁵ sonucuna varmıştır. Ancak Panel, Güvenlik Konseyi'nin kararının olmaması durumunda ne olacağı konusunda suskundur. Genel Sekreter Kofi Annan bu rapora dayanarak hazırladığı kendi raporunda, sorunun Güvenlik Konseyi'ne alternatif bulmak değil, Konsey'i daha iyi çalışır hale getirmek olduğunu söylemekte ve Konsey'den sivilleri korumak üzere ne zaman ve nasıl kuvvet kullanılabileceğini gösteren temel ilkeleri belirleyecek bir karar almasını istemektedir.²⁶

2005'teki BM Zirve Bildirisi'nde de koruma yükümlülüğü yer almaktadır. Bu belgenin dördüncü ana başlığı olan “İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü” altında, “İnsanları soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçlardan koruma yükümlülüğü” alt başlığında yer alan ilgili hükümde şöyle denmektedir:

Uluslararası toplum, BM Antlaşması Bölüm VI ve Bölüm VIII'e göre, BM yoluyla, insanları soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçlardan korumak amacıyla gerekli diplomatik, insancıl ve diğer barışçı yollara başvurma yükümlülüğüne sahiptir. Eğer barışçı yöntemler yetersiz kalırsa ve ulusal otoriteler açıkça kendi halklarını soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçlardan korumayı başaramıyorsa, her somut olayda tek tek değerlendirilerek ve uygun olan ilgili bölgesel örgütlerle işbirliği içinde, Güvenlik Konseyi yoluyla, zamanında ve kararlı bir şekilde ortak eylemde bulunmaya hazırız.²⁷

Güvenlik Konseyi Nisan 2006'da 1674 sayılı kararında bu açıklamayı doğrulamıştır.

Ancak bu belgelerin hiçbiri uluslararası hukuk çerçevesinde bağlayıcı bir belge oluşturmamaktadır. Hiçbiri, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü madde 38'de sayılan geleneksel kaynaklar olan uluslararası antlaşma, teamül kuralı ya da hukuk genel ilkelerinin bir parçası değildir. BM Genel Kurul kararları ve hatta Genel Sekreter'in raporları zaman zaman geleneksel belgelerle birlikte değerlendirilerek bir hukuk kuralının teamül çerçevesinde ortaya çıktığının kanıtı olarak kullanılmaktadır. Ancak teamülün unsurları çerçevesinde değerlendirildiğinde de bu belgelerde kabul edilen koruma yükümlülüğü anlayışının devletlerin uygulamasında istikrarlı bir yer edindiğini ve devletlerin bu uygulamayı bir hukuk kuralı uyguladığı inancıyla yaptığını gösteren hiçbir kanıt yoktur. Bu belgeler içinde BM'nin tüm üye devletlerinin katılımı ile kabul edilen ve bir Genel Kurul kararı olan 2005 Zirve Bildirisi'nde dahi devletlerin hukuksal bir norm yaratmayı isteyip istemedikleri noktasında şüphe mevcuttur. Çünkü Genel Kurul kararları,

²⁵ High-Level Panel on Threats, Challenges and Change, *A More Secure World: Our Shared Responsibility*, New York, United Nations, 2004, s. 66.

²⁶ United Nations, *In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All; Report of the Secretary General*, Mart 2005. (www.un.org/largerfreedom/contents.htm).

²⁷ <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2008).

her ne kadar belirli koşullarda teamülün ispatı için kullanılabilse de, aslında üye devletler açısından tavsiye niteliğindedir, bağlayıcı niteliği bulunmamaktadır.

Hukuksal bir norm gelişmesi açısından önemli olan bir başka nokta, bu belgelerin her birinde kavrama farklı bir şekilde yaklaşılmasıdır. ICISS'in amacı, insancıl müdahalelerin taşıdığı hukuksal ve siyasi sorunları çözmektir. Dolayısıyla, egemenlik kavramını denetim değil de sorumluluk biçiminde algılayarak insancıl müdahalenin önündeki engelleri aşmaya çalıştı. Böylece, tartışmayı koruma yükümlülüğüne kaydırıldı ve bu sorumluluğu devlet ile uluslararası toplum arasında bölüştürdü.²⁸ Bunu yaparken tartışmaya getirdiği en önemli ileri adım, bu gibi durumlarda müdahaleyi bir "hak" değil "görev" olarak tanımlamasıdır. Buna karşılık 2004 Yüksek Düzey Panel'in yaklaşımı, bir taraftan her devletin kendi vatandaşlarına karşı sahip olduğu bir görev olarak algılandığı diğer taraftan da "kaçınılabilir bir felakete uğrayan bir halkı korumak için *her devletin* sahip olduğu bir sorumluluk"²⁹ biçimindedir. Bu ikinci yönü, sanki vatandaşı olunan devlet bu yükümlülüğü yerine getiremezse ya da getirmek istemezse, tüm diğer devletlerin müdahalesine imkân sağlayan bir yorumu da beraberinde getirmektedir. Ayrıca Güvenlik Konseyi'nin insancıl krizlerle mücadele etmek yönünde sadece yetkisi değil sorumluluğu da olduğunu belirterek³⁰ BM'yi insancıl kriz durumlarında müdahale için başvurulması gerekli hale getirmeye çalışmıştır.

Genel Sekreter'in 2005 tarihli raporu ise soruna kuvvet kullanmayla ilgili kısımda değil onurlu yaşama özgürlüğü kısmında yer vererek Panel'in raporunun getirebileceği herhangi bir zorunlu askeri müdahale anlayışından uzaklaşmaya çalışmıştır.³¹ 2005 Zirve Bildirisi'nde ise sekiz devlet bu kavramın bildiride yer almasına karşı çıkmıştır. Bazıları kavramın çok muğlak ve kötüye kullanıma açık olduğunu ileri sürerken, bir kısmı da uluslararası hukukta devletlerin kendi vatandaşlarına karşı sahip oldukları sorumluluk ve BM'nin uluslararası barış ve güvenliği koruma yönündeki kurumsal yetkisi dışında bir ortak sorumluluk olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bazı devletler ise doğrudan doğruya kavramın hukuksal niteliğini reddetmiştir.³²

Nihai metin bir uzlaşmayı yansıtmaktadır. Devletin vatandaşlarını koruma yükümlülüğü 138. paragrafta açıkça söylenmektedir. Ancak uluslararası toplumun sorumluluğuna ilişkin ifade biçimi, zorunlu değil gönüllülüğe bağlı bir yüklenim kabul edildiğini düşündürmektedir. Her bir somut olayda Konsey yoluyla harekete geçmeyi kabul etmeleri, koruma yükümlülüğünün sistematik ve genel bir görev olarak kabul edilmediğini göstermektedir.

²⁸ Carsten Stahn, "Responsibility to Protect: Political Rhetoric or Emerging Legal Norm?", *American Journal of International Law*, Cilt 101, No 1, s. 102; Kithiki, "International Law on Trial", s. 449.

²⁹ UN Doc. A/59/565, paragraf 201.

³⁰ UN Doc. A/59/565, paragraf 202.

³¹ Stahn, "Responsibility", s. 107.

³² Stahn, "Responsibility...", s. 109.

Dört belgede de ortak olan önemli bir nokta, asıl sorumluluğun ilgili devlette görülmesi, uluslararası toplumun sorumluluğunun ancak tamamlayıcı olarak değerlendiriliyor olmasıdır. Uluslararası toplum, ilgili devlet koruma sağlayamıyorsa ya da sağlamak istemiyorsa sorumluluk sahibidir. Yine dördü de ihlal durumunda ne yapılacağı konusunda sessizdir. 2004 Paneli sorumluluğu Güvenlik Konseyi'ne yüklemektedir. Ancak Konsey karar veremezse ne olacağı konusunda o da sessizdir.

Darfur'da Koruma Yükümlülüğünün Uygulan(ama)ması

ABD Kosova'da müdahale için öncülük ederken bunun ileride başka bölgeler için örnek oluşturmayacağı sık sık vurgulanmıştı. Bu durum Darfur'da açıkça ortaya çıkmıştır. 2007 yılı sayıları, Darfur'da 450.000 kişinin öldürüldüğünü, 2,5 milyon insanın ise yerinden edildiğini ya da mülteci konumuna düştüğünü göstermektedir. Ayrıca şiddet Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ne de sıçramıştır ve zaten kırılğan olan bu ülkelerin istikrarını da bozma tehlikesi içermektedir. 2004 başında BM'nin Sudan Koordinatörü Mukesh Kapila hükümetin desteklediği Arap milisleri etnik temizlikle suçlanmış ve eğer önlem alınmazsa Darfur'da 1994 Ruanda olaylarına benzer bir insancıl felaket ortaya çıkabileceği uyarısında bulunmuştur.³³

Darfur'daki olayların "koruma yükümlülüğü" çerçevesinde düşünülen sınırı aştığına hiç kuşku yoktur. ICISS'in altı maddeden oluşan ölçütüne baktığımızda, Darfur'un bu çerçevede kaldığı açıktır. Bu yükümlülük asıl olarak Sudan hükümetine aittir. Ancak Sudan hükümetinin bu yükümlülüğünü isteyerek ve ağır bir şekilde yerine getirmediği, hatta Cancavidlerin Darfur halkına uyguladığı etnik temizliği desteklediği yönünde inandırıcı raporlar mevcuttur.

Bir çatışmaya çözüm bulmak amacıyla üçüncü tarafların (devlet ya da örgüt) araya girmesi uluslararası ilişkilerde çok sık görülen bir durumdur. Çatışmanın niteliği, yoğunluğu, güven eksikliği, önyargılı iletişim vb. nedenlerle tarafların ikili düzeyde anlamlı bir çözüm arayışına giremediği durumlarda, üçüncü bir tarafın müdahalesi en azından bazı sorunların aşılabilmesini sağlamaktadır.³⁴ Bu müdahale kimi zaman barış gücü uygulaması kimi zaman da zorlayıcı müdahale biçimini alabilir. Darfur sorununda her ikisi de gündeme gelmiş, barış gücü hem Afrika Birliği hem onunla işbirliği halinde NATO hem de BM tarafından uygulanmıştır. Ancak bu uygulamaların hiçbiri tatmin edici sonuç vermeye yaklaşmamıştır.

³³ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3549325.stm>, (Erişim Tarihi 23 Mayıs 2008).

³⁴ Muzaffer Ercan Yılmaz, "Third-Party Intervention in International Conflicts: Peacekeeping and Peacemaking in the Post-Cold War Era," *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 11, Güz 2006, s. 26.

2003 yılında Darfur'daki olayların hız kazanması üzerine Afrika Birliği, 2004 yılında 60–80 kişilik gözlemci ve 300 kişilik koruma gücü yerleştirme düşüncesini iletmiş ve 28 Mayıs 2004'teki ateşkes anlaşması ile bu kabul edilmiştir. Temmuz sonunda Afrika Birliği Genel Kurulu, bu gücün görevine kapasitesi çerçevesinde sivilleri korumanın da eklenmesini önermiş³⁵ ancak katkıda bulunan Nijer ve Ruanda bu yetkinin kapsamı konusunda anlaşamamışlardır.

Ekim 2004'te Afrika Birliği gücünün yeterli olmadığı anlaşılınca Afrika Birliği tüm Sudanlı taraflarla görüşerek hem güçte yer alan personel sayısını hem de görev tanımını genişletmiştir. Yeni güç 2341'i askeri olmak üzere 3320 personelden oluşacaktır. Yeni görev tanımına göre ise, söz konusu güç yakın tehdit altında olan ve yakın çevresinde bulunan sivilleri, *kaynakları ve imkânları çerçevesinde* koruyacaktır. Ayrıca Afrika Birliği gücü, statik ya da hareketli insancıl yardım operasyonlarını da yakın tehdit, yakın çevre ve imkânlar koşullarıyla koruyacaktır.³⁶

Afrika Birliği gücü uluslararası toplumdan tam destek almıştır. Özellikle “Afrika sorunlarına Afrika çözümleri” yaklaşımının somut bir örneği olarak Batı tarafından da desteklenmiştir. Ancak bu gücün imkânları Darfur'un çok küçük bir kısmını ve halkın da çok azını korumaya yetecek düzeydedir. 10.000–45.000 kişi gereken bir görev için söz konusu güç çok küçüktür. Ayrıca sadece sivilleri korumakla görevli de değildir.³⁷

Güvenlik Konseyi 2000'den beri genel olarak Sudan'daki güvenlik durumuyla ilgili olmakla birlikte Darfur konusundaki ilk kararını 30 Temmuz 2004'te 1556 sayılı kararıyla almıştır. Bu kararda Afrika Birliği'nin çalışmalarını onaylamış, ayrıca Darfur'da Cancavidler tarafından sivil halka karşı işlenen suçları kınayarak Sudan hükümetinden Cancavidleri silahtan arındırmasını ve suçluları yargı önüne çıkarmasını istemiş ve Sudan'a karşı bazı askeri yaptırım getirmiştir. 2005'te 1590 sayılı kararıyla 10.000 kişilik bir Sudan BM Misyonu'nu (UNMIS) kurmuş ve bu gücün Darfur'da barışı sağlamak için Afrika Birliği gücü AMIS ile birlikte çalışmasına karar vermiştir. 29 Mart 2005'te 1591 sayılı kararıyla Sudan hükümetinin Cancavidler konusunda herhangi bir adım atmadığını belirterek yaptırımların kapsamını genişletmiştir. 2006'daki 1672 sayılı kararıyla ise ilk kez isim vererek Sudan ordusunun batı askeri bölgesi komutanı General Gafur Muhammed Elhassan, Kuzey Darfur'daki Jalul kabilesi şefi Şeyh Musa Hilal, SLA komutanı Adam Yakub Shant ve Reform ve Kalkınma Ulusal Hareketi komutanlarından Gabriel Abdülkerim Badri'ye 1591 sayılı kararda belirtilen önlemlerin uygulanmasını istemiştir.

³⁵ AU Communique, PSC/PR/Comm.(XIII), 27 Temmuz 2004, paragraf 8.

³⁶ AU Communique, PSC/PR/Comm.(XVII), 20 Ekim 2004, paragraf 2.

³⁷ Paul D. Williams, “Military Responses to Mass Killing: The African Union Mission in Sudan,” *International Peacekeeping*, Cilt 13, No 2, Haziran 2006, s.177.

Afrika Birliği Nisan 2006'da Sudan hükümeti ile isyancı gruplar arasında bir Darfur Barış Anlaşması sağlamıştır. Ancak sonunda imzalayan tek grup SLA/M'nin Zaghawaları temsil eden grubu olmuştur. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan Fur halkını temsil eden JEM ve SLA/M'nin diğer büyük grubu imzalamamıştır. Bunun sebebi, isyancıların Sudan hükümetinin Cancavidleri silahtan arındıracağına inanmaması ve Sudan yönetiminde söz sahibi olmalarının sağlanmamasıdır.³⁸

2006'da Afrika Birliği bu bölgede koruma görevini yerine getiremediğini kabul etmiş, bir NATO gücü istemiştir. Bunun üzerine Konsey Ağustos 2006'da 1706 sayılı kararı alarak Bölüm 7 çerçevesinde 22.000 kişilik bir güç yerleştirilmesine ve bu gücün Afrika Birliği gücünün yerini almasına karar vermiş, Sudan BM Misyonu'nun görev alanını Darfur'a da genişletmiş ve Genel Sekreter'den hızlı bir yerleştirme için çalışmasını istemiştir. Ancak bunu Sudan hükümetinin kabulü koşuluna bağlamıştır ve bu adımı egemenliğine yönelik bir girişim olarak gören Sudan, gücün Afrikalı karakterinin korunacağı sözlerine rağmen bu gücün yerleştirilmesini kesinlikle reddetmiştir.³⁹

ABD bu arada Sudan'ın BM gücünü kabul etmemesi durumunda bunun sonuçlarıyla karşılaşacağı tehdidinde bulunmuştur.⁴⁰ Daha sonra, ABD, BM, Afrika Birliği, Çin ve Avrupa ülkelerinden oluşan ortak bir BM-Afrika Birliği gücü oluşturulması şeklinde bir çıkış bulunmuşsa da Sudan bunu da reddetmiş, sadece Afrika Birliği gücünü kabul etmiştir. ABD bunun üzerine eğer 31 Aralık 2006'ya kadar Sudan hükümeti Darfur'daki sivillere saldırılarını durdurmaz ve BM-Afrika Birliği gücünü kabul etmezse "B Planına" geçeceğini açıklamış⁴¹ ancak bu zamana kadar bu "B planının" ne olduğu ortaya çıkmamıştır.

Bundan sonra, 2007'deki 1769 sayılı karar, 12 Haziran 2007'de Sudan ile üst düzey BM/Afrika Birliği görüşmeleri sonucunda Darfur'da yerleştirilmesine karar verilen karma bir operasyon öngörmektedir. Bu karar, ilk kez sadece Sudan'a değil doğrudan Darfur'a da atıf yaparak Darfur'daki durumun uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini belirlemektedir. BM/Afrika Birliği Karma Misyonu (UNAMID) ilk olarak 12 aylık bir süre için kurulacak, en geç Ekim 2007'de en alt düzeyde çalışmaya başlamış olacaktır. Üç aşamalı bir yerleştirme planı öngörülmüştür ve her aşamada BM, Afrika Birliği ve Sudan arasında anlaşmaya ulaşımları gerekmektedir. Misyon tam olarak yerleştirildiğinde, AMIS ile birlikte 20.000 asker, 6.000 polis ve güçlü bir sivil birimden oluşacaktır. Gücün Afrikalı kimliğinin korunması sağlanacaktır. Eğer uygun Afrikalı katılımcı sağlanamazsa,

---

³⁸ Matthew Lippman, "Darfur: The Politics of Genocide Denial Syndrome," *Journal of Genocide Research*, Cilt 9, No 2, 2007, s. 202.

³⁹ Nsongurua J. Udombana, "Still Playing Dice with Lives: Darfur and Security Council Resolution 1706," *Third World Quarterly*, Cilt 28, No 1, 2007, s. 98.

⁴⁰ Rice ve Loomis, "The Evolution", s. 81-82.

⁴¹ Rice ve Loomis, "The Evolution", s. 82.

Afrika dışından katılım için yine tüm tarafların onayı gerekmektedir. Yine Bölüm 7 çerçevesinde UNAMID, Sudan hükümetinin sorumluluğuna hanel gelmeksizin, Darfur Barış Anlaşması'nın etkili bir şekilde uygulanması, silahlı saldırıların önlenmesi ve sivillerin korunması için gerekli tüm araçları kullanmaya yetkili kılınmıştır.

Ancak bu gücün de bekleneni vermekten uzak olduğu, 2008 tarihli 1828 sayılı kararda yer alan, bu gücün personelinin güvenliğinin artırılması yönündeki talepten anlaşılmaktadır. Bu karar Darfur'daki durumun uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehdit oluşturmaya devam ettiğini belirtmekte ve UNAMID'in görev süresini 31 Temmuz 2009'a kadar uzatmaktadır. Zaten gücü kuran kararın üzerinden bir yıl geçmişken gücün tam olarak yerleştirilmesinin sağlanamadığı da anlaşılmaktadır. 31 Temmuz 2008'deki güç durumu, 7967'si asker olmak üzere 9995 üniformalı personel, 158 askeri gözlemci, 1870 polis görevlisi, 367 uluslararası sivil personel, 984 yerel sivil görevli ve 186 BM gönüllüsü biçimindedir. Afrikalı olmayan katılımcılar, ABD, Almanya, Bangladeş, Çin, Fransa, Guatemala, Güney Afrika, Hollanda, İngiltere, İtalya, İsveç, Kanada, Malezya, Nepal, Norveç, Pakistan, Tayland ve Türkiye'dir.⁴²

Müdahale etme noktasında durum böyleyken, Güvenlik Konseyi hukuksal durumu saptamak üzere 18 Eylül 2004'te 1564 sayılı kararı ile Uluslararası Soruşturma Komisyonu'nu oluşturmuş, bu Komisyon soykırım niyeti olmadığı gerekçesiyle⁴³ Darfur'daki olayların soykırım olmadığı ancak işlenen insanlığa karşı suçların ve savaş suçlarının soykırım kadar ağır suçlar oluşturduğu sonucuna varmıştır. Komisyon özellikle "hükümet güçleri ve milislerin tüm Darfur'da sivillerin öldürülmesi, işkence, kaybolma, köylerin yıkılması, tecavüz ve diğer cinsel suçlar, yağma ve yerinden etme de dâhil olmak üzere sivil ayrımı gözetmeden saldırdıkları" sonucuna varmış⁴⁴ ve durumun Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne gönderilmesini kuvvetle tavsiye etmiştir.⁴⁵

Nisan 2004'te BM İnsan Hakları Komisyonu Darfur'a bir soruşturma komisyonu göndermiş, bu komisyonun raporu da insan haklarının ve insancıl hukuksal temel ilkelerinin çiğnendiğini ve bundan Sudan silahlı kuvvetlerinin ve Cancavidlerin sorumlu olduğunu belirtmiştir.⁴⁶ Ancak bu raporun içeriği basına sızdırılınca rapordaki ifadeler hafifletilerek Sudan'ı kınamayan bir Genel Kurul

⁴² <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamid/facts.html>, (Erişim Tarihi 1 Eylül 2008).

⁴³ Ebru Çoban, "Uluslararası Hukukta Soykırım Suçu ve Suça Zemin Hazırlayan Toplumsal Yapılar: Ruanda Örneği," *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 17, Bahar 2008, s. 49-55.

⁴⁴ Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, s. 3.

⁴⁵ Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, s. 145-146.

⁴⁶ Hugo Slim, "Dithering over Darfur? A Preliminary Review of the International Response," *International Affairs*, Cilt 80, No 5, 2004, s. 817.

kararı hazırlanmış ve bu karar kabul edilmiştir. Güvenlik Konseyi'nde de farklı bir tavır olmadığı 1547 sayılı karar kabul edilirken görülmüştür. Pakistan, Çin ve Rusya Darfur'daki olayların Sudan'ın vatandaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirmediğini düşünecek kadar ağır olmadığını savunmuşlar, ABD, İngiltere ve Fransa da komisyon raporuna atıfta bulunmakla birlikte Sudan'ın egemenliğini reddetmemiş, insan hakları ihlallerinin sona ermesini isterken bunun nasıl başarılacağı konusunda bir açıklama yapmamışlardır.⁴⁷

Uluslararası Soruşturma Komisyonu'nun raporu üzerine Konsey sorunu 31 Mart 1995'te 1593 sayılı kararıyla ve 11 olumlu, dört çekimser oyla Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne göndermiş, Mahkeme de soruşturmasına 1 Haziran 2005'te başlamıştır. Sudan hükümetinin engellemesine rağmen Haziran 2006'da Güvenlik Konseyi'ne rapor veren Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı Luis Moreno-Ocampo, geniş çaplı katliamların, zorla yer değiştirme sırasında ölen binlerce insanın, yiyecek stoklarının yok edilmesinin ve yüzlerce tecavüzün delillerini sunmuştur. 27 Şubat 2007'de ise Başsavcı eski Sudan İçişleri Bakanı Ahmet Muhammed Harun ve Cancavid liderlerden Ali Kushayb'in tutuklanmasını talep etmiş, 2 Mayıs 2007'de ise ilgili daire tutuklama kararları çıkarmıştır.

Tüm bunlara rağmen Darfur'da müdahale edilmesi yönünde bir karar alınmamış, alınan kararlar da Sudan hükümetinin reddetmesi üzerine uygulanamamıştır.

Sonuç

1990'larda çok gündemde olan insanların egemenlikten daha önemli olduğu anlayışı, 2000'lerle birlikte ortadan kalkmış görünmektedir. Darfur'a uluslararası müdahalenin yolunu açacak olan bir Güvenlik Konseyi kararı çıkamamaktadır. BM böyle bir kararı alacak ve uygulayacak konumda değildir. Aslında bu, BM'nin tüm zorlama operasyonlarında ve kısmen barış güçlerinde de yaşanan daha genel bir sorunun yansımasıdır. Güvenlik Konseyi'ndeki veto hakkı beş sürekli üyeden birinin karşı oy kullanması halinde karar alınmasına engel olmaktadır. Çin ve Rusya'nın Darfur'a müdahale izni veren bir kararı veto edeceği kesindir. Ancak kararın alınması halinde bile, bu kararı uygulamak için istekli bir devletin ortaya çıkması ve görevi üstlenmesi gerekmektedir. Üye devletler asker vermeye ve imkanlarını BM'ye sunmaya istekli değilse, BM'nin elinde bir ordu bulunmamaktadır. BM'de bu durumu yaratan koşullar, BM çatısı dışında bir müdahale olasılığını da ortadan kaldırmaktadır. Çünkü müdahale etmeye istekli bir devletin, veto hakkı nedeniyle Konsey'de karar alınamaması durumunda, ICISS Raporu ve diğer belgelerde geliştirilmiş olan koruma yükümlülüğü kavramı çerçevesinde tek başına ya da bir grup devletle müdahale etme iddiasında bulunması müm-

---

⁴⁷ Alex J. Bellamy ve Paul D. Williams, "The UN Security Council and the Question of Humanitarian Intervention in Darfur," *Journal of Military Ethics*, Cilt 5, No 2, 2006, s.149.

kündür. Bu durumda, böyle bir operasyonun hukuka uygun olup olmadığı, tıpkı 1999 Kosova müdahalesinde olduğu gibi ayrıca tartışılabilir. Fakat böyle bir girişimle dahi karşılaşmıyoruz.

Darfur'da başarılı bir müdahale yapılamamasına açıklama getirmek isteyenler, özellikle siyasi irade yokluğunda uluslararası bir müdahalenin pratik zorlukları üzerinde durmakta ve Afrika'da zorlama operasyonları için daha yüksek bir Afrika askeri kapasitesi geliştirilmesinin gerekli olduğunu ileri sürmektedirler. Afrikalı yorumcular, müdahale edilmemesinin nedeni olarak dışarıdan büyük destek olmadan etkili bir zorlama operasyonu yürütemeyen yetersiz Afrika kaynaklarını ve kapasitesini görmektedirler.⁴⁸ Nitekim Avrupa Birliği Darfur'da başrolün Afrika Birliği'nde olması gerektiğini, AB'nin rolünün ancak destek niteliğinde olabileceğini savunmaktadır. NATO ise Afrika Birliği gücüne uzmanlık ve lojistik destek sağlamaya devam etse de Darfur'a asker yerleştirmeyi düşünmemektedir.

Fakat bu görüş de pek açıklayıcı değildir. BM daha önce başka kıtalarda o bölgenin devletlerini ya da bölgesel örgütünü işin içine katarak müdahale etmeyi tercih etmişse de bunun bir gereklilik olduğu gibi bir tavır içinde olmamış, küresel örgüt olarak kendi konumunu her zaman vurgulamıştır. Hatta Afrika'da 1992'de Somali'ye zorlayıcı müdahalede bulunmuştur. Bu tavır daha çok sözkonusu devlet ya da örgütlerin, içinden çıkılması veya çözülmesi zor Afrika sorunlarına müdahil olmak konusundaki isteksizliklerinin bir yansımasıdır. Ancak bu da bize bir kez daha nesnel kurallara bağlı bir insancıl müdahale anlayışı olmadığını göstermektedir.

Gerek NATO gerek bir tek devlet ya da devletler grubunun müdahalesinin gerçekleşmemesi, NATO'nun ya da bu devletlerin, Sudan ve onu destekleyen devletler tarafından ileri sürülen devlet egemenliği itirazını kabul etmeleri değildir. Güvenlik Konseyi'nin uygulamasında, Darfur'dakinden çok daha az vahim insancıl felaket durumlarında 39. madde çerçevesinde müdahale edilmesine izin verilmiştir ve devlet egemenliği bir itiraz olarak kabul edilmemiştir. 1999 Kosova müdahalesinde NATO BM kararı olmaksızın müdahale etmiştir. 1999 ve hemen ardından sarf edilen Kosova'nın örnek oluşturmaması gerektiği sözleri, Kosova'nın 2008'de bağımsızlık ilanı ve geniş bir tanıma elde etmesiyle etkisini kaybedecektir.

İnsan haklarının ağır ihlalleri durumunda müdahaleyi düzenleyen genel kuralları olmaması, benzer durumlarda benzer tepkiler geliştirilmesini engelleyen önemli bir sorundur. Soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçlar durumunda her bir somut olayın tek tek değerlendirilmesi eğilimi ilgili belgelerde yerini almıştır. Ancak bu durum, BM içinde dahi benzer durumlarda benzer şekilde hareket edilmemesi sonucunu doğurmakta, devletlerin çıkarı her

⁴⁸ Rice ve Loomis, "The Evolution", s. 86.

somut durumda hangi yönde ise o yönde bir tavır alınmasına neden olmaktadır. Nitekim Güvenlik Konseyi'ndeki bir oylamada Rusya ve Çin'in veto hakkını kullanacağına neredeyse kesin gözüyle bakılmaktadır ve bu durum Darfur'a BM çatısı altında bir müdahale ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Afrika Birliği hem gerekli imkânlardan hem de iradeden yoksundur. Diğer örgüt ya da devletler de, Darfur'daki durumun Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne gidecek ölçüde ağır insan hakları ihlalleri içerdiğini kabul etmelerine karşın, BM kararı olmaksızın müdahale etme yönünde bir iradeye sahip değildir.

Burada, insancıl müdahalenin kurumsallaştırılması halinde de Güvenlik Konseyi'ne yönelik eleştirinin ortadan kalkmayacağını vurgulamak gerekir. Sistem kurulmuş olsaydı bile, veto hakkının varlığı öznellik eleştirilerinin dile getirilmesine yeterlidir. BM sistemi dışında bölgesel örgüt ya da devlet veya devletler grubunun müdahalesine izin veren bir teamül gelişmekte olduğu görüşü, bu zamana kadar sadece bir iddiadan ibaret kalmış, hukuksal bir temel edinmemiştir. Üçüncü devletlere müdahale hakkı getirebileceği ileri sürülen koruma yükümlülüğüne ilişkin ifadelerin gerek BM belgelerinde gerek devletlerin açıklamalarında yer almış olmaları ise, bu belgelerin bağlayıcı olmaması nedeniyle hukuksal bir norm oluşturmak durumunda değildir.

Kaynakça

- Bellamy, Alex J., Williams, Paul D., "The UN Security Council and the Question of Humanitarian Intervention in Darfur," *Journal of Military Ethics*, Cilt 5, No 2, 2006, s. 144-160.
- Çoban, Ebru, "Uluslararası Hukukta Soykırım Suçu ve Suça Zemin Hazırlayan Toplumsal Yapılar: Ruanda Örneği," *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, No 17, 2008, s. 47-71.
- Darfur Documents Confirm Government Policy of Militia Support. A Human Rights Watch Briefing Paper," 20 Temmuz 2004, <http://www.hrw.org/reports/2005/darfur1205/3.htm> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).
- "Sensational Numbers Do not Help the Darfur Case," *Financial Times*, 7 Mayıs 2005. <http://www.genocidewatch.org/SudanDarfurFinancialTimes7May2005.htm>. (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).
- High-Level Panel on Threats, Challenges and Change, *A More Secure World: Our Shared Responsibility*, New York, United Nations, 2004.
- Independent International Commission on Kosovo, *The Kosovo Report*, New York, Oxford University Press, 2001.
- In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All; Report of the Secretary General*, Mart 2005. <http://www.un.org/largerfreedom/contents.htm>.
- Keskin, Funda, "İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova ve 2003 Irak Sonrası Durum," *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, No 12, Kış 2006-2007.
- Kindiki, Kithure, "International Law on Trial: The Darfur Crisis and the Responsibility to Protect Civilians," *International Community Law Review*, Cilt 9, 2007, s. 445-473.
- Lippman, Matthew, "Darfur: The Politics of Genocide Denial Syndrome," *Journal of Genocide Research*, Cilt 9, No 2, 2007, s. 193-213.
- Loewenstein, Andrew B. ve Kostas, Stephen A., "Divergent Approaches to Determining Responsibility for Genocide," *Journal of International Criminal Justice*, Cilt 5, 2007, s. 839-857.
- Millennium Report of the UN Secretary-General, *We the Peoples: The role of the UN in the 21st Century*, UN, New York, 2000.
- Rice, Susan E. ve Loomis, Andrew I., "The Evolution of Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect", Ivo H. Daalder (der.), *Beyond Preemption: Force and Legitimacy in a Changing World*, Washington D.C., Brookings, 2007, s. 59-95.
- Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, 2001, <http://www.iciss.ca/report-en.asp> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).
- Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, Pursuant to Security Council Resolution 1564 (2004) of 18 September 2004*, Annex to Letter dated 31 January 2005 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, 1 February 2005. http://www.un.org/News/dh/sudan/com_inq_darfur.pdf (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2008).
- Slim, Hugo, "Dithering over Darfur? A Preliminary Review of the International Response," *International Affairs*, Cilt 80, No 5, 2004, s. 811-828.
- Stahn, Carsten, "Responsibility to Protect: Political Rhetoric or Emerging Legal Norm?," *American Journal of International Law*, Cilt 101, No 1, s. 99-120.
- Udombana, Nsongurua J., "Still Playing Dice with Lives: Darfur and Security Council Resolution 1706," *Third World Quarterly*, Cilt 28, No 1, 2007, s. 97-116.
- Van Haren, M.K., "The Report of the International Commission of Inquiry on Darfur and *Genocidal Intent*- A Critical Analysis," *Netherlands International Law Review*, Cilt 53, 2006, s. 205-245.
- Yılmaz, Muzaffer Ercan, "Third-Party Intervention in International Conflicts: Peacekeeping and Peacemaking in the Post-Cold War Era," *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, No 11, 2006, s. 25-44.
- Weiss, Thomas G., "The Responsibility to Protect in a Unipolar Era," *Security Dialogue*, Cilt 35, No 2, Haziran 2004, s. 135-153.
- Williams, Paul D., "Military Responses to Mass Killing: The African Union Mission in Sudan," *International Peacekeeping*, Cilt 13, No 2, Haziran 2006, s. 168-183.
- Williams, Paul D., Bellamy, Alex J., "The Responsibility to Protect and the Crisis in Darfur," *Security Dialogue*, Cilt 36, No 1, 2005, s. 27-47.

Summary

Darfur is the northeastern part of Sudan. Its population is approximately 6 million. This population is mainly consisting of Fur, Massalit and Zaghawa tribes of African descent. On the other hand, nomadic and half-nomadic peoples of Darfur are mainly Arabs and live in the dry northern part of Darfur. Struggle for the limited resources between the Arabic and African Darfurians scaled up in 1970s and 1980s due to drought and desertification. In 1980s and 1990s, government of Sudan and government-backed militias started targeting civilians. As a result, Darfurians became polarized according to the ethnic and racial identities.

In February 2003, two African rebel groups, SLA/M and JEM, started attacks on the government installations and asked from the government to address political marginalization, socio-economic neglect, and discrimination towards African Darfurians. After the attacks, the Janjaweed, mainly consisting of Arabs, was formed and armed by the government. According to the 2005 Report of the International Commission of Inquiry on Darfur “Government forces and militias conducted indiscriminate attacks, including killing of civilians, torture, enforced disappearances, destruction of villages, rape and other forms of sexual violence, pillaging and forced displacement, throughout Darfur. These acts were conducted on a widespread and systematic basis, and therefore may amount to crimes against humanity.”

This conflict affected the whole population of Darfur. Janjaweed militias have attacked villages and systematically targeted civilian communities that share the same ethnicity with the rebel groups. The devastation extended beyond Sudan's borders in 2006 and some 200.000 Darfurians became refugees in neighboring Chad.

Intervention for humanitarian reasons is not unheard of in the practice of the United Nations, of regional organizations, and even of individual states. However, it has always been received with mixed feelings and reactions by other states. In the UN's practice, the Security Council has used its authority under the Articles 39 and 41 of the UN Charter and authorized the member states to intervene with force in case of Bosnia, Haiti, Sierra Leone, Liberia and East Timor which are all considered as multilateral humanitarian intervention. In that case, there is not a legality issue since the Council can determine a certain situation as a threat to the international peace and security and decide on the measures to be taken.

Nevertheless, it is not possible to take a decision in the UN Security Council authorizing the member states to intervene in Darfur area due to veto right of the permanent members. In August 2006, the Council passed a resolution providing for the deployment of UN peacekeepers to Darfur by the end of the year, but the deployment was made conditional to the consent of the government of Sudan. Since the government of Sudan refused to give its consent and accepted only the African Union's troops, deployment is not expected to take place.

It is argued that a regional organization can act on behalf of the international community. The leading international actor on Darfur has been the African Union. It has done as much as could be expected with its limited resources and mandate. It established a small monitoring mission in Darfur in 2004. Over the next couple of years, the mission has gradually expanded to some 7.000 troops, but still too small to protect the civilians effectively.

Lastly, since the Security Council cannot take a decision authorizing the use of force to protect civilians in Darfur and the regional organization, the African Union, have neither the necessary capabilities nor the political will to do that, there is only one option left: individual states' intervention. There can be only one basis for an individual state's intervention in international law: “responsibility to protect” and “sovereignty as responsibility”.

Nevertheless, there is a strong dislike against the Western humanitarian interventionism whatever its name is and this dislike has grown even bigger after the invasion of Irak in 2003. Now, the argument of state sovereignty which has lost its once sacrosanct status when it comes to the protection of civilians became a noticeable argument again not only asserted by Sudan but also some members of the Security Council. During the discussions at the Security Council, several states argued that intervening in Darfur would jeopardize Sudan's sovereignty. Yet, when the Security Council takes a decision under the Article 39, argument of state sovereignty becomes invalid.

The core tenet of the concept of the responsibility to protect is that sovereignty entails responsibility. Each sovereign state has the primary responsibility to protect its citizens. Moreover, its sovereignty is based on its capability and will to protect them. If a state is unwilling to protect its own citizens, then the responsibility to protect falls on the international community.

Governments like the US and the European Union endorsed the “responsibility to protect” approach. Still, they have shown little inclination to intervene to protect civilians in Darfur. There are several reasons that help to explain this reluctance.

Although the concept of the responsibility to protect has taken its place in several UN documents, none of them are binding. It is true that these documents can be used to crystallize the customary rules of international law, but there is not a consistent state practice concerning this concept. Most important example of individual humanitarian intervention is the NATO's intervention in Yugoslavia to protect civilians living in Kosovo, but it was before this concept was developed. Moreover, the intervening states declared several times that Kosovo was not going to be an example for other places. Since it declared its independence in 2008, this attitude would lose some of its power of persuasion, but still there is not a consistent state practice which could constitute the material element of a customary rule. In that case, nonbinding documents cannot be interpreted as the proof of the subjective element of it.

This means that the practice of organizing *ad hoc* interventions as the situation requires is still not changed. Nevertheless, in case of the refusal of the concerned state as Sudan did, such an action requires strong motives. There is not any indication showing that the argument of sovereignty put forward by Sudan and supported by some other states in the Security Council affected the possible intervening states' attitude. These states' reluctance is partly because of the reactions against Western interventionism, humanitarian or not. But the real underlying reason is that when the required troops, equipment, expenditure, efforts to persuade public opinion etc. is taken into consideration, there is just not enough incentives to intervene in Darfur by using force. This result brings us once again to the major criticism of the humanitarian intervention: its application on a selective basis. Still, one should not forget that this selectiveness is not peculiar to the individual humanitarian action. Security Council's all decisions under Chapter 7 are stricken by it since the veto power of the permanent five members make it possible for them to block whatever decision they like. As a result, although the Security Council has been able to take decisions to intervene for the humanitarian reasons on several occasions, they were all on a selective basis.